

В. М. Князевич, Г. О. Слабкий, Р. М. Федосюк

Актуальні питання кадрового забезпечення служби анестезіології та інтенсивної терапії обласних багатопрофільних лікарень

Міністерство охорони здоров'я України

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України»

Ключові слова: кадрове забезпечення, служба анестезіології та інтенсивної терапії, обласні багатопрофільні лікарні.

У статті наведено аналіз кадрового забезпечення служби анестезіології та інтенсивної терапії обласних багатопрофільних лікарень для дорослого населення.

Актуальные вопросы кадрового обеспечения службы анестезиологии и интенсивной терапии областных многопрофильных больниц

В. М. Князевич, Г. А. Слабкий, Р. М. Федосюк (Киев)

В статье приведен анализ кадрового обеспечения службы анестезиологии и интенсивной терапии областных многопрофильных больниц для взрослого населения.

Ключевые слова: кадровое обеспечение, служба анестезиологии и интенсивной терапии, областные многопрофильные больницы.

Патология. – 2009. – Т.6., №1. – С. 4-7

Personnel provision of anesthesiology and intensive therapy service of regional versatile hospitals

V. M. Knyazevich, G. O. Slabkiy, R. M. Fedosjuk (Kyiv)

In article the analysis of personnel provision of anesthesiology and intensive therapy service of regional versatile hospitals for adult population is resulted.

Key words: personnel provision, service of anesthesiology and intensive therapy, regional versatile hospitals.

Patologia. 2009; 6(4): 4-7

Основною складовою розвитку системи охорони здоров'я України є медичні кадри [5].

Останніми роками спостерігається скорочення чисельності медичних працівників, при цьому постійно підвищується їх кваліфікація [2,3].

Для системи охорони здоров'я України у сфері кадрової політики визначаються наступні пріоритети [1,4]:

розробка єдиної концепції державної кадрової політики в охороні здоров'я. Дана концепція повинна бути основою планування та прогнозування обсягів підготовки медичних кадрів; вирішення кадрових проблем виключно на позиціях високого професіоналізму медичних кадрів та забезпечення безперервного зростання їх професійної майстерності; укомплектування вакантних посад медичних працівників фізичними особами тощо.

Це повною мірою стосується і служби анестезіології та інтенсивної терапії (АІТ) як однієї з найскладніших медичних спеціальностей.

Метою роботи було вивчення кадрового забезпечення служби анестезіології та ІТ обласних лікарень України.

Матеріали та методи. З метою вивчення та аналізу стану кадрового забезпечення служби АІТ лікувальних закладів України, що знаходяться в підпорядкуванні МОЗ, розроблені уніфіковані звітні форми (електронні таблиці), за якими було проведено збір інформації з усіх обласних закладів. Для полегшення обробки і систематизації даних в електронні таблиці, що склали основу звітних форм, були розроблені комп'ютерні програми для автоматичного підрахунку сумарних показників. Всього проаналізовано 25 звітів з обласних багатопрофільних лікарень, що надають медичну допомогу дорослому на-

селенню, та один – з республіканської установи АР Крим «Клінічна лікарня ім. М.О. Семашка».

У розділ II звітних форм «Штати відділень/блоків анестезіології та інтенсивної терапії лікувальних закладів» були внесені питання, що стосувались укомплектованості структурних підрозділів служби АІТ постійними медичними працівниками та вікової і професійної характеристики персоналу.

При розрахунках були використані дані Держкомстату України про чисельність населення на різних адміністративних територіях України.

Результати дослідження та їх обговорення

В теперішній час відділення АІТ обласних лікарень слід розглядати як клінічні, навчально-методичні та наукові центри для забезпечення доступної висококваліфікованої спеціалізованої допомоги мешканцям області.

В структурних підрозділах служби АІТ обласних лікарень працює 802 постійних лікаря-анестезіолога на виділених 1002,5 штатної посади, тобто укомплектованість складає 80,0%.

Аналіз укомплектованості лікарями-анестезіологами обласних багатопрофільних лікарень, що надають медичну допомогу дорослому населенню, за адміністративними територіями показав, що найменша укомплектованість лікарями спостерігається у структурних підрозділах служби АІТ Харківської (62,86%), Рівненської (65,54%), Кіровоградської (67,61%), Донецької (69,69%), Київської (69,87%) областей. Слід звернути увагу на Харківську та Донецьку області, у яких, навіть за умов наявності медичного вузу, констатовано низьку укомплектованість лікарями-анестезіологами обласних лікарень. Найвища

укомплектованість структурних підрозділів служби АІТ обласних лікарень спостерігається у західному регіоні, зокрема у Чернівецькій (133,33%), Івано-Франківській (106,87%), Львівській (100,51%), Хмельницькій областях, що відображає надлишок кадрового потенціалу лікарів-анестезіологів у регіоні (рис. 1).

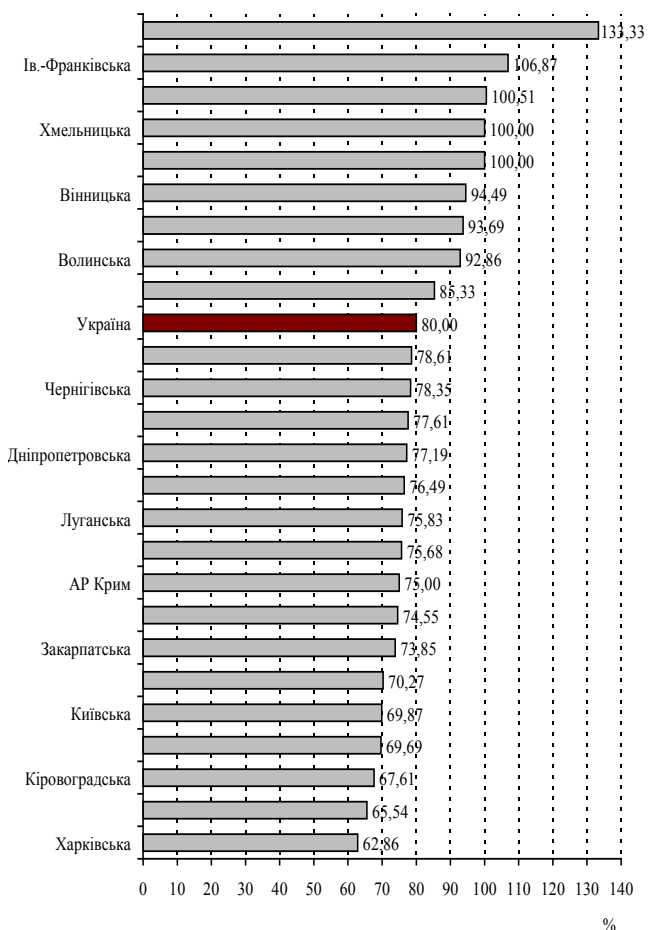

Рис. 1. Укомплектованість лікарями-анестезіологами структурних підрозділів служби АІТ обласних лікарень за адміністративними територіями України (%)

Таким чином, в цілому обласні багатoproфільні лікарні, що надають третинну медичну допомогу дорослому населенню, недостатньо забезпечені кадрами лікарів-анестезіологів, особливо у східному та центральному регіонах.

Що стосується укомплектованості служби АІТ обласних багатoproфільних лікувальних закладів для дорослих середнім медичним персоналом, то ситуація в цілому по Україні є дещо кращою. Зокрема укомплектованість медсестрами-анестезистами та палатними медсестрами відділень АІТ та ІТ складає 88,80%. Укомплектованість середнім медичним персоналом служби АІТ обласних лікарень складає 86,59%. Більш детальний аналіз укомплектованості середнім медичним персоналом структурних підрозділів служби ВАІТ виявив укр високим дефіцит середнього медичного персоналу в обласних багатoproфільних лікарнях для дорослих Полтавської (57,78%), Київської (69,65%), Донецької (72,16%), Кіровоградської (73,5%) областей (рис. 2).

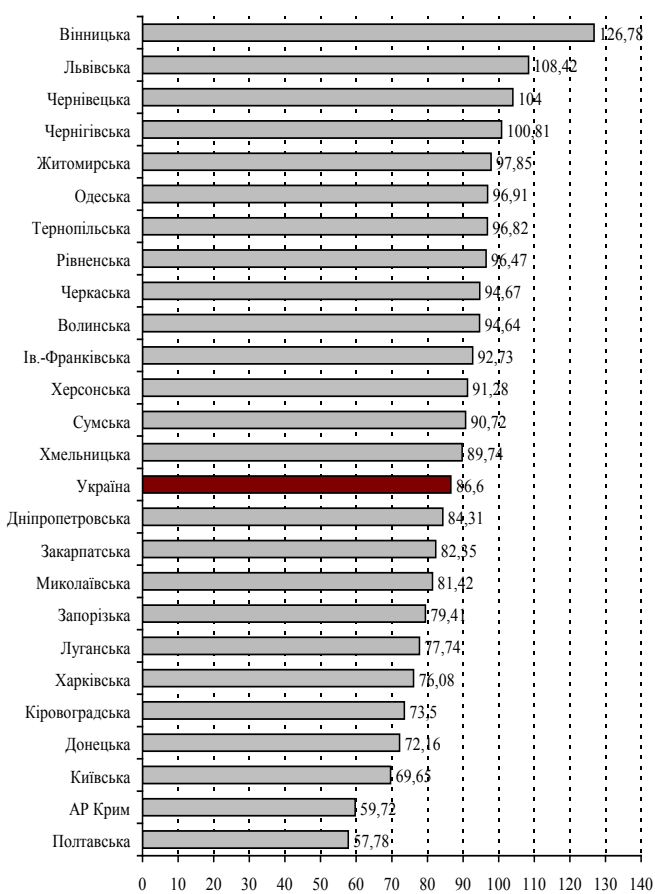

Рис. 2. Укомплектованість середнім медичним персоналом структурних підрозділів служби АІТ обласних лікарень за адміністративними територіями України (%)

Укомплектованість кадрами в аспекті планування держзамовлення на інтернатуру з даної спеціальності неможливо розглядати без аналізу питомої ваги лікарів-анестезіологів передпенсійного та пенсійного віку. Цей аналіз є актуальним ще й з іншої причини. В науковій літературі існує багато робіт, присвячених «синдрому вигорання» у анестезіологів, які працювали понад 20 років. Наслідки «вигорання» медичного персоналу можуть впливати як на саму особистість, так і на її професійну діяльність – погіршується якість виконання роботи, втрачається творчий підхід до вирішення задач, зростає кількість професійних помилок, збільшується кількість конфліктів на роботі. Проведений аналіз засвідчив, що в обласних багатoproфільних лікарнях для дорослих працює 135 (16,83%) лікарів-анестезіологів цієї вікової групи. Понад 30% лікарів-анестезіологів передпенсійного та пенсійного віку працюють в структурних підрозділах служби АІТ обласних лікарень Закарпатської, Черкаської, Київської областей. Найменшу кількість лікарів-анестезіологів даної вікової групи виявлено у відділеннях АІТ та ІТ обласних лікарень Луганської (2,5%), Харківської (6,06%), Чернівецької (6,25%) областей (рис. 3).

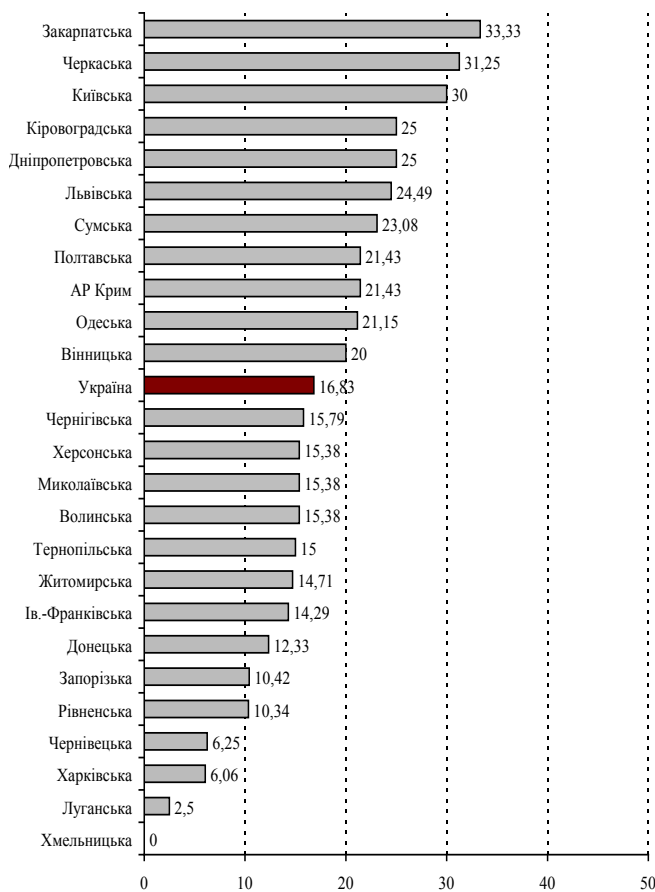

Рис. 3. Питова вага лікарів-анестезіологів перед- та пенсійного віку в структурних підрозділах служби АІТ обласних лікарень за адміністративними територіями України (%)

Професійне становлення спеціаліста будь-якого профілю – довгий та складний процес. Потрібно декілька років, щоб лікар досяг професійної майстерності, яка дозволяє йому працювати самостійно і безпечно.

Як показало наше дослідження, більше половини лікарів-анестезіологів в Україні мають першу та вищу категорію, що свідчить про високий рівень їхніх знань та умінь (рис. 4).

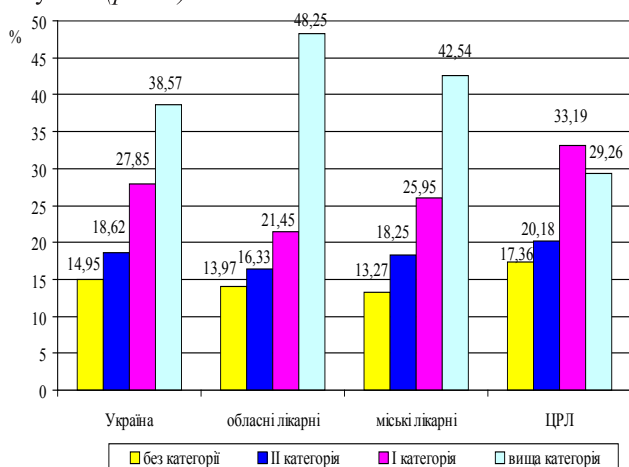

Рис. 4. Кількісний розподіл (%) лікарів-анестезіологів за кваліфікаційними категоріями в обласних лікарнях в цілому по Україні (2008 р.)

Цілком зрозуміло, що в обласних лікарнях, де існують найвищі вимоги до фахівців, кількість лікарів-анестезіологів з вищими категоріями більша, ніж в ЦРЛ. А в ЦРЛ, відповідно, більша кількість лікарів без категорії та з II категорією, що вірогідно обумовлено молодим віком лікарів.

Кількість лікарів-анестезіологів з вищою категорією в обласних лікарнях різних адміністративних територій коливається в широких межах (рис. 5).

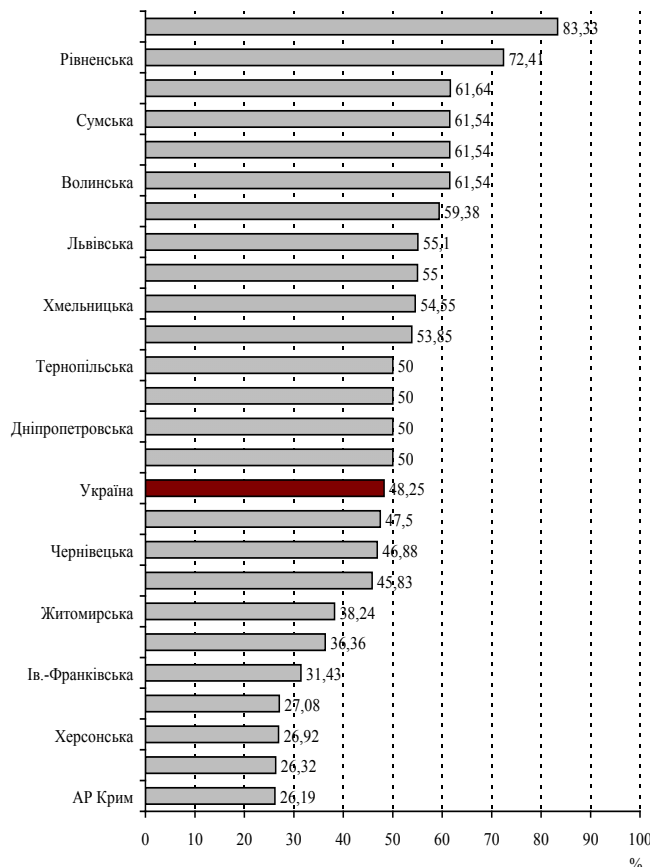

Рис. 5. Питова вага лікарів-анестезіологів з вищою категорією в структурних підрозділах служби АІТ обласних лікарень за адміністративними територіями України (%)

Найбільша кількість лікарів з вищою категорією працює в обласних лікарнях Закарпатської (83,83%), Рівненської (72,41%), Донецької (61,64%), Сумської (61,54%), Миколаївської (61,54%) областей. В той же час в обласних лікарнях Запорізької (27,08%), Херсонської (26,92%), Чернігівської (26,32%) областей та в республіканській клініці АР Крим (26,19%) лікарів-анестезіологів з вищою категорією працює менше 30%

Про високий професіоналізм лікаря-анестезіолога може свідчити наявність вченого ступеня кандидата або доктора медичних наук. У структурних підрозділах обласних багатопрофільних лікарень для дорослих працюють 29 (3,62%) лікарів-анестезіологів зі вченими ступенями кандидата медичних наук та 4 (0,50%) лікаря-анестезіолога, які мають вчений ступінь доктора медичних наук. Найбільша кількість лікарів із вченими ступенями працює в структурних підрозділах служби АІТ Дніпропетровської, Донецької, Луганської, Одеської,

Харківської обласних лікарень.

Одним з потужних шляхів підвищення професіоналізму лікарів-анестезіологів в регіоні і в обласних лікарнях зокрема є наявність кафедр анестезіології та інтенсивної терапії вищих медичних закладів. З 89 структурних підрозділів обласних лікарень 37 (41,57%) є базами профільних кафедр. Слід зазначити, що в деяких обласних лікарнях не всі структурні підрозділи служби АІТ є клінічними базами кафедр, зокрема в Дніпропетровській багатoproфільній обласній лікарні для дорослих лише 16,67% ВАІТ та ВІТ є клінічними базами профільних кафедр, в Харківській обласній лікарні відповідно – 16,67% ВАІТ/ВІТ, в Луганській обласній лікарні – 25% ВАІТ/ВІТ і в республіканській лікарні АР Крим – 20,0% ВАІТ. Слід зазначити, що підготовка лікарів на базі обласних лікарень без участі профільних кафедр орієнтована, як правило, лише на оволодіння практичними навичками. При цьому недостатня увага приділяється теоретичній підготовці, зокрема засвоєнню знань з клінічної патофізіології та фармакології. Проведений аналіз показав нагальну потребу в інтеграції наукових закладів і вищих медичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації з відділеннями анестезіології та ІТ, що дозволить розширити оперативний обмін інформацією між фахівцями в галузі медичної науки та впровадження в практику нових технологій діагностики і лікування пацієнтів.

Рівень підготовки анестезіологів в Україні не повною мірою відповідає сучасним вимогам, у зв'язку з чим вивчення світового досвіду може бути корисним для оптимізації вітчизняної системи підготовки спеціалістів з анестезіології та інтенсивної терапії. Стажування за кордоном, під час якого фахівці можуть оволодіти сучасними технологіями, є одним зі шляхів підвищення практичної кваліфікації лікарів. Проведений аналіз виявив, що тільки 1,67% лікарів-анестезіологів України проходили стажування за кордоном. В десяти областях України жоден лікар-

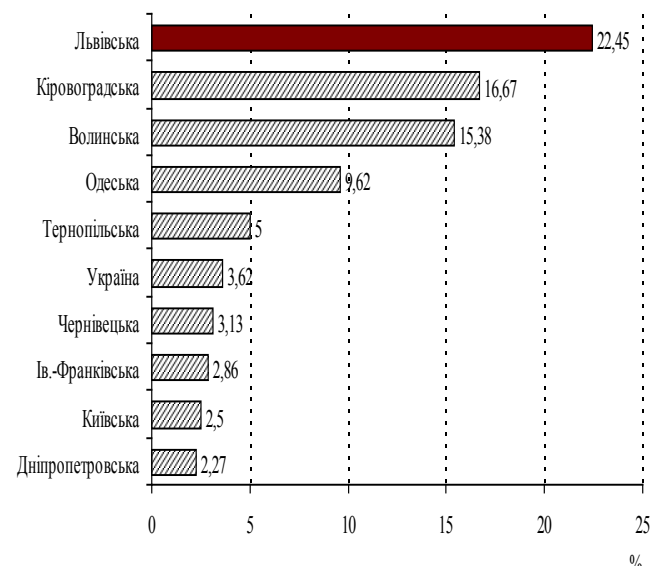

Рис. 6. Питова вага лікарів-анестезіологів обласних лікарень, які працювали або були на стажуванні за кордоном (%)

анестезіолог не працював і не стажувався за кордоном, а з лікарів-анестезіологів обласних лікарень лише 29 (3,62%) працювали або були на стажуванні за кордоном. Найбільша кількість лікарів-анестезіологів, які були на стажуванні, – це фахівці з обласних лікарень Львівської (22,45%), Кіровоградської (16,67%), Волинської (15,38%), Одеської (19,62%) областей (рис. 6). В більшості областей України такі спеціалісти відсутні.

Висновки

Проведений аналіз показав укомплектованість штатних посад лікарів-анестезіологів в обласних багатoproфільних лікарнях для дорослих на рівні 80,0%, з коливаннями від 62,86% у Харківській до 133,33% у Чернівецькій області, та середніми медичними працівниками служби АІТ на 86,6% – від 57,78% у Полтавській до 126,78 у Вінницькій областях.

Показано, що в структурних підрозділах служби АІТ обласних багатoproфільних лікарень для дорослих працюють 16,83% лікарів-анестезіологів перед- та пенсійного віку, що вимагає прогнозування потреби в кадрах та планування їх підготовки.

Аналіз виявив диспропорційний розподіл лікарів-анестезіологів з вищою категорією в обласних лікарнях України – від 26,19% в АР Крим до 83,33% у Закарпатській області.

Показано, що лише 41,57% структурних підрозділів обласних лікарень, які є третинним рівнем надання медичної допомоги населенню, є клінічними базами кафедр анестезіології та інтенсивної терапії, що потребує розробки заходів з підвищення ролі профільних кафедр у лікувально-діагностичному процесі.

Констатовано низький рівень лікарів-анестезіологів, які працювали або стажувалися за кордоном, як в цілому по Україні, так і в обласних лікарнях.

Отримані дані потребують функціональної кадрової політики в службі анестезіології та інтенсивної терапії на регіональному рівні.

Список літератури

1. Крижина Н. П. Становлення державної політики охорони здоров'я в Україні / Н. П. Крижина // Економіка та держава. – 2007. – № 2. – С. 64–67.
2. Потреба регіонів у медичних кадрах : [монографія] / Ю. О. Гайдаєв, М. В. Банчук, Г. О. Слабкий, І. І. Волинкін; за ред. Ю. О. Гайдаєва. – К., 2007. – 128 с.
3. Професійно-деятельный компонентный подход и отдельные квалиметрические технологии в проектировании системы последипломного медицинского образования / В. М. Лобас [та ін.] // Україна. Здоров'я нації. – 2007. – №2. – С. 121–124.
4. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідеміологічну ситуацію. 2006 рік : [монографія]. – К., 2007. – 398 с.
5. Щорічна доповідь про результати діяльності системи охорони здоров'я в Україні. 2007 рік : [монографія] / За ред. В. М. Князевича. – К., 2008. – 277 с.

Відомості про авторів:

Князевич Василь Михайлович – міністр охорони здоров'я України, Слабкий Геннадій Олексійович – доктор медичних наук, професор, директор інституту стратегічних досліджень МОЗ України, Федосюк Роман Миколайович – радник міністра охорони здоров'я України.

Контакти: Слабкий Геннадій Олексійович, тел.. сл.. 8-044-576-41-19